

Co vlastně milují filosofové aneb O hledání moudrosti v akademickém kabinetě

I dnešní filosofové - snad proto, že na rozdíl od ostatních profesí ještě mají smysl pro tradici - k zakladatelům poctivého filosofování dosud řadí Platónova Sókrata. Muže, který je v mnohém jejich opakem: zanedbal veškeré psaní, byl ochoten debatovat i na tržištích, nevyhýbal se komentování politiky, neštítel se činnosti vojenské a neměl žádné kličkovací tendence, takže filosofie ho doslova stála život. Paradoxně je dodnes - byť jen v teorii - vážen; uznává se, že zásadně oddělil to, co patří filosofii a co patří jinam, a dodnes je respektován jeho distanc od domnělých moudrů, sofistů, ideologií.

Kam ale došla filosofie od Sókrata? Oslovuje - tak jako Sókrates - všechny kolemjdoucí? Usvědčuje - tak jako Sókrates - z omylu ty, kteří se domnívají, že jsou moudří? Má v sobě ještě něco z dialogu, tak jako celý Sókratův život? A když už nic jiného, budí alespoň rozruch a pohoršení?

Představme si, že by řecký mladík na dychtivou otázku "Pověz mi, Sókrate, co je úkolem filosofa" slyšel odpověď: "Milý Alkibiade, naše zcela osobní vědomí odpovědnosti za vlastní pravé bytí filosofa je v naší niterně osobní povolanosti spjata zároveň i s vědomím odpovědnosti za pravé bytí lidstva, jež je bytím jen ve vztahu k "telos" a může se uskutečnit, je-li vůbec uskutečnitelné, pouze filosofií, prostřednictvím nás, jsme-li opravdovými filosofi." Divili bychom se, kdyby pak Alkibiades namísto filosofie zatoužil po politické kariéře?

Nabízí se tu nefilosofický, nicméně navýsost praktický postesek nad osudem filosofie, která už není s to oslovovat nejlepší (a tudíž ambiciózní) mladíky a stává se tak záležitostí "druhé kategorie". Vždy bude válcována - a co hůř: opomíjena - neboť ti nejtalentovanější a nejschopnější budou mít docela jiné zájmy. Svět ovládaný lidmi nezasaženými filosofií je ovšem nevábná představa.

Navzdory vší logice jsou dnešní filosofové napodiv spokojeni s "historickým poznáním", že úsilí filosofů ovlivňovat společnost vždy vede k neúspěchu. "Tam, kde začíná ovlivňování společnosti, končí filosofie," slyšíme od některých, jako by snaha měnit svět měla skončit kdesi u Marxe.

Dnešní filosof nechce zacházet s idejemi tak, že by je (máme-li se odvolat na podobenství) vysílal se slovy "vždyť mezi lidmi obstojíte, co by si lidé počali bez vás?", nýbrž pěstuje si je: "Vím, mé milé děti, že se vám u mne líbí..."

Dnešní filosof si ve filosofii libuje jako v rezervaci vyhrazené jen jemu samému a jemu podobným. Ostatní "nefilosofický svět" do těchto prostor obehnaných překomplikovaným jazykem nenachází přístup. Současní Sókratové nevyrážejí na agoru, aby vyzývali mladé lidi na společnou cestu; naopak, před dychtivými mladíky strkají hlavu do Písku.

Sókratovi následovníci tedy odkaz toho, jehož počínáním se zrodila filosofie, zřejmě pojmají jen jako Platónovu fikci. Jako kdyby skutečný Sókrates po většinu času seděl doma, věčně psal knihu a pěstoval opuncie.

Může se ale filosofie zabývat pravdou bez ohledu na záležitosti "tohoto světa"? A je vůbec ještě řeč o pravdě, chybí-li v ní snaha "měnit svět"?

Má filosof právo odvolávat se na společenský neúspěch? Rozhodně ne tak, aby přestal společnost oslovovat a dovolil si luxus "uzavření se do ráje kabinetu svého". Dějiny filosofie jsou nepřetržitým řetězem omylů v hledání pravdy a neúspěchů ve snaze změnit společnost. Což dobrého filosofa neodradí, ale posílí.